

تبیین تأثیر نقش نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی

محمد جمارانی: دانشجوی دکتری جامعه شناسی واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.
Hoshzahiri@gmail.com (نویسنده مسئول) * هوشنگ ظهیری: استادیار گروه جامعه شناسی واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران، (نویسنده مسئول)
منصور شریفی: دانشیار جمعیت شناسی، گروه جامعه شناسی واحد گرمسار، دانشگاه آزاد اسلامی، گرمسار، ایران.

چکیده

کلیدواژه‌ها

خانواده،
شهرداری،
نهادی اجتماعی،
اخلاق شهروندی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۷

تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۲/۳۰

زمینه و هدف: انسان‌ها در زمان‌های نسبتاً دور که هنوز شهرها به صورت امروزی شکل نگرفته بودند بسیار آزادانه‌تر زندگی می‌کردند و هیچ حد و حصری را برای خود قائل نبودند. هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین نقش نهادهای خانواده، آموزش و شهرداری به منزله نهاد اجتماعی در اخلاق شهروندی بود.

روش کار: این پژوهش به لحاظ روشی، پیمایشی، به لحاظ ماهیت توصیفی و از نظر هدف نیز کاربردی بود. جامعه آماری پژوهش، کلیه افراد بالای ۱۸ سال تا ۶۵ سال ساکن تهران بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای دو مرحله‌ای بود بدین صورت که ابتدا تهران را به سه پهنه شمال، جنوب و مرکز، تقسیم‌بندی کرده و سپس از هر پهنه دو منطقه را انتخاب می‌کنیم. براساس فرمول کوکران از هر پهنه ۴۰۰ نفر که شامل هر منطقه ۲۰۰ نفر می‌باشد، به عنوان نمونه انتخاب شدند. بنابراین مجموع تعداد نمونه پژوهش حاضر برای ۳ پهنه شهر تهران ۱۲۰۰ نفر بود. روش نمونه‌گیری برای انتخاب نمونه آماری، احتمالی از نوع در دسترس بود که در این شیوه شهروندانی که در هنگام پرکردن پرسشنامه در دسترس بودند به صورت تصادفی انتخاب شدند. برای محاسبه پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید و پایایی پرسشنامه بسیار مطلوب ارزیابی گردیده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون رگرسیون چندمتغیره و نرم‌افزار Spss.۲۶ انجام شد.

یافته‌ها: پژوهش نشان داد سطح معنی‌داری ارتباط بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی مطلوب است ($P < 0.05$)؛ بنابراین بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین ضریب همستگی بین نهاد خانواده با اخلاق شهروندی مثبت است ($r^2 = 0.728$) بنابراین بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی ارتباط مثبت وجود دارد. مقدار ضریب تعیین نیز ($r^2 = 0.530$) آمده است که نشان می‌دهد ۵۳ درصد تغییرات اخلاق شهروندی توسط نهاد خانواده تبیین می‌شود.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد هرچقدر نقش خانواده بیشتر می‌شود، توسعه اخلاق شهروندی نیز بیشتر می‌شود. خانواده‌ها به عنوان یک جامعه کوچک زمینه مناسبی برای تمرین رعایت حقوق دیگران هستند.

تعارض منافع: گزارش نشده است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Jamarani M, Zahiri H, Sharifi M. Explaining the Effect of the Role of the Family Institution on Citizenship Ethics.

Razi J Med Sci. 2022;29(2): 166-174.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC-SA 3.0 صورت گرفته است.

Explaining the Effect of the Role of the Family Institution on Citizenship Ethics

Mohamad Jamarani: Ph.D student of sociology ,Garmsar Branch ,Islamic Azad university ,Garmsar, Iran.

Hoshang Zahiri : Assistant Professor, Department of Sociology, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.
(* Corresponding author) Hoshzahiri@gmail.com

Mansour Sharifi : Associate Professor, Department of Sociology, Garmsar Branch, Islamic Azad University, Garmsar, Iran.

Abstract

Background & Aims: Humans lived much more freely in relatively distant times when cities were not yet formed as they are today and did not consider any limits for themselves. People should be considerate of their neighbors and respect their rights even inside their own homes. This respect for mutual rights was formed when the urban population increased and the cities expanded with each passing day. By nature, the social relations between people also became more complicated than before; so, social life needed rules and structures that were in harmony with the behaviors of city dwellers. The main purpose of the current research was to explain the role of family institutions, education, and municipality as a social institution in citizenship ethics.

Methods: This research was methodical, survey, descriptive in nature, and practical in terms of purpose. The statistical population of the research was all people over 18 years old to 65 years old living in Tehran. The sampling method was a two-stage cluster in such a way that we first divide Tehran into three areas, north, south, and center, and then select two areas from each area. Based on Cochran's formula, 400 people from each region, which includes 200 people in each region, were selected as samples. Therefore, the total number of samples in this study for 3 areas of Tehran was 1200 people. The sampling method for selecting the statistical sample was a probability of the available type, in which the citizens who were available when filling out the questionnaire were randomly selected. Cronbach's alpha coefficient was used to calculate the reliability and the reliability of the questionnaire was evaluated as very good. In the present research, the family institution was measured with 9 research questions and it included these questions: Our family members are committed to each other under the influence of the father in the family, the commitment in the family is influenced by the mother of the family and promotes kindness and love. The commitment of family members due to reading the book leads to more trust in each other. Through school education, we learned to cooperate with each other in solving family problems, influenced by media education such as division of labor. In our house, it is based on consultation, by learning from school education, family members cooperate with each other in family events, with family education in the media, we help each other in the family, by learning education Learned from school, family members talk honestly with each other and with television training, family members trust each other in any situation. In the current research, citizenship ethics is measured with 8 components and has a total of 24 researcher-made questions. These components include; Patriotism, respect for the laws and rights of others, responsibility, social participation, peaceful living, tolerance of different views, attention to public welfare, and altruism. Data analysis was done using a multivariate regression test and Spss.26 software.

Results: The research showed that the significant level of relationship between the family institution and citizenship ethics is favorable ($P < 0.05$); Therefore, there is a significant relationship between the family institution and citizenship ethics. Also, the correlation coefficient between family institutions and citizenship ethics is positive ($r = 0.728$), so there is a positive relationship between family institutions and citizenship ethics. The value of the coefficient of determination ($r^2 = 0.530$) is also shown, which shows that 53% of the changes in citizenship ethics are explained by the family institution. The results of Table 2 from the

Keywords

Family,
Municipality,
Social Institution,
Citizenship Ethics

Received: 07/01/2022

Published: 20/05/2022

analysis of variance test also showed that the F value in the relationship between the family institution and citizenship ethics is significant at the error level of 0.05, which shows that the independent variable has high explanatory power and is able to well change the dependent variable.

Conclusion: The results showed that as the family size increases, the development of citizenship ethics also increases. As a small society, families are a good place to practice respecting the rights of others. In fact, in the environment of Tehran, families play an important role in the education of people, but the economic issues and problems of many families have caused them to basically not be able to respect the rights of others in many cases in their daily life. It seems that one of the effective methods in implementing this goal is to facilitate the environment and provide conditions for the active participation of all classes at all ages, especially in pre-primary school children. During this critical period of growth, you can teach them the ethics of citizenship and witness its brilliant results in the next stages of life. A child before primary school and the issue of raising him at home in today's world has a special complexity and this complexity is increasing every day. In order for the complexity and transformation not to prevail over man, he is forced to pay more attention to his educational methods and choose a suitable model among them. Citizenship ethics is: a set of principles and standards, dos and don'ts, and norms that govern the behavior, actions, relationships, and social relations of citizens, and in terms of importance, it is considered one of the important issues in the lives of citizens, which with the passage of time and As a result of the progress of new sciences and technologies and the promotion of different cultures, as well as the growth of urbanization and the revelation of new material and spiritual needs of man, its necessity is felt more. It seems that families who struggle with socio-economic issues and problems every day in the city of Tehran will not be very successful in teaching the principles of citizenship ethics. Accordingly, in a city like Tehran, we need institutions such as a municipality with citizenship education so that we can institutionalize these principles. From Parsons' point of view, modernity is the transfer of society from a status based on dignity (base) to a society based on contract. Therefore, the family has lost its role in modernity.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Jamarani M, Zahiri H, Sharifi M. Explaining the Effect of the Role of the Family Institution on Citizenship Ethics. Razi J Med Sci. 2022;29(2): 166-174.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

انسان‌ها در زمان‌های نسبتاً دور که هنوز شهرها به صورت امروزی شکل نگرفته بودند بسیار آزادانه‌تر زندگی می‌کردند و هیچ حد و حصری را برای خود قائل نبودند. ولی امروزه زندگی از نوع شهری نیاز به قوانین، ارتباطات و تعاملات خاص خود دارد و هرگونه وقفه، کوتاهی و نادیده گرفتن قوانین و آداب شهرنشینی و رعایت نکردن حقوق دیگران، تنش‌ها، خشونت‌ها و ناملایمات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بسیاری را دامن می‌زند (۱). افراد حتی در درون خانه خود هم باید با نوع رفتار خود مراعات همسایه‌ها را داشته و به حقوق آنها احترام بگذارند. این احترام به حقوق متقابل از زمانی شکل گرفت که جمعیت شهرنشین افزایش یافت و هر روز که می‌گذشت شهرها نیز گسترش پیدا می‌کرد. به طبع آن مناسبات اجتماعی میان مردم نیز پیچیده‌تر از قبل می‌شد؛ پس زندگی اجتماعی نیازمند قوانین و ساختارهایی بود که با این رفتارهای شهرنشینان هماهنگ باشد (۲). شهروندی فقط از لحظه‌ای آغاز می‌شود که انسان درها را به روی کسانی که با او فرق دارند، بگشاید. شهروند کسی است که قواعد سلوک دموکراتیک را می‌داند و ارزش‌های اخلاقی آن را می‌شناسد (۳). قوانین مربوط به شهرنشینی امروزه در قالب شهروند تداعی می‌شود، شاید واژه شهروند در میان کتاب‌ها و روزنامه‌ها غریبی نکند اما در متن جامعه هنوز میهمانی ناخوانده محسوب می‌شود و هنوز هم در تعریف آن ابهامات زیادی دیده می‌شود (۴). بی‌توجهی به قوانین شهرنشینی و رعایت نکردن حقوق شهروندی ناشی از همین آمادگی، موجبات آزار دیگر شهروندان و حتی خود را فراهم می‌آورد. در نتیجه گسترش این بی‌سازمانی اجتماعی که پیوند دهنده روابط فردی با روابط اجتماعی است، موجب ایجاد هرج و مرج اجتماعی و در نتیجه از هم پاشیدن اعتماد اجتماعی می‌شود و هر فردی به فکر منافع فردی به جای منافع ملی خواهد بود. اخلاق شهری و شهروندی اگرچه امروز به همراه مفاهیم مدرن و در قالبی نو به مخاطبان عرضه می‌شود اما اخلاق همیشه یک قلمروی مهم در زندگی اجتماعی و معرفتی هر فرد شناخته می‌شود (۵).

اخلاق شهروندی تعهدات عمومی است که در قالب رفتارهای اجتماعی شکل می‌گیرد. به عبارت دیگر

اخلاق شهروندی شامل وظایفی است که شهروندان در یک شهر، نسبت به نهادهای اجتماعی و یا سایر شهروندان دارند؛ وظیفه شناسی، مسئولیت پذیری در شهر، قانونمندی و هنجارپذیری از مهم‌ترین واژگان و مفاهیمی می‌باشند که در راستای مفهوم اخلاق شهروندی به آنها پرداخته می‌شود. به عبارت دیگر، «هر نوع مشارکت و قانونی که از نظر افراد جامعه دارای ارزش باشد و بتواند در بین جامعه هماهنگی ایجاد کند و تنش‌ها را از بین ببرد، اخلاق شهروندی خوانده می‌شود.» اما زندگی کردن در کلان‌شهرهایی نظیر تهران نیازمند توجه و مراعات اخلاق شهروندی است (۶). اخلاق شهروندی متأثر از عوامل گوناگونی است که بخش زیادی از آن مربوط به تربیت خانوادگی و اقدامات موثر نهادهایی نظیر شهرداری یا آموزش و پرورش در نهادینه‌سازی شهروندی شهروندان است. اصطلاح خانواده گاه به گروهی از افرادی که روابط «زن و شوهری»، یا «پدر و مادر - فرزندی» میانشان وجود دارد اطلاق می‌شود و گاه مفهومی از یک گروه اجتماعی محدود را در بر دارد که افرادش با روابط گوناگونی، که لزوماً روابط خویشاوندی نیست به یکدیگر مربوطند. خانواده زن و شوهری یا هسته‌ای - شامل پدر و مادر و فرزندان - بر اساس ازدواج به وجود می‌آید و دارای وظایف عاطفی، مذهبی، تربیتی، جنسی و... است و مشخصه آن روابط میان پدر و مادر، والدین و فرزندان و خواهران و برادران است. خانواده به مفهوم محدود آن عبارت است از یک واحد اجتماعی، ناشی از ازدواج یک زن و یک مرد که فرزندان پدید آمده از آنان خانواده را تکمیل می‌کند. تعریف دیگری، خانواده را گروهی از افرادی داند که از راه خون، زناشویی و یا فرزند پذیری با یکدیگر ارتباط می‌یابند و طی یک دوره‌ی زمانی نامشخص، باهم زندگی می‌کنند (۷). آنتونی گیدنز جامعه شناس انگلیسی نیز خانواده را گروهی از افراد می‌داند که با ارتباطات خویشاوندی مستقیماً پیوند یافته‌اند، و اعضای بزرگسال آن مسئولیت مراقبت از کودکان را برعهده دارند. پیوندهای خویشاوندی ارتباطات میان افراد است که یا از طریق ازدواج برقرار گردیده‌اند، یا از طریق تبار که خویشاوندان خونی (مادران، پدران، فرزندان دیگر، پدربزرگ‌ها و غیره) را با یکدیگر مرتبط می‌سازد. و ازدواج عبارت است از پیوند

شهرداری تهران در دو دهه گذشته به ویژه با راه‌اندازی معاونت امور اجتماعی رویکرد نوینی به تربیت شهروندانی مسئول و آگاه و قانون‌گرا داشته است و در برنامه‌های توسعه اول تا سوم توسعه شهرداری تهران نیز در فصول جداگانه‌ای به اهمیت توسعه اجتماعی-فرهنگی با محوریت تربیت شهروندانی آگاه و مسئولیت‌پذیر تاکید شده است و سراهای محله به همراه معاونت‌های فرهنگی-اجتماعی مناطق همگی در این زمینه انواع برنامه‌های آموزشی را اجرا می‌نمایند اما به نظر می‌رسد بحرانی شدن اقتصاد، افزایش بیش از حد تراکم جمعیت و هویت چهل‌تکه شهروندان تهرانی به همراه شکاف‌های عمیق اقتصادی و اجتماعی بین شمال و جنوب تهران باعث شده اقدامات شهروندی یا چندان اثربخش نباشد یا این که اساساً مورد توجه بسیاری از شهروندان قرار نگیرد. تحقیق حاضر در پی پاسخ به این سؤال برآمده است که نقش نهادهای اجتماعی چون خانواده، در شهر تهران تا چه اندازه در ارتقای اخلاق شهروندی، شهروندان شهر تهران مؤثر می‌باشد.

روش کار

پژوهش حاضر به لحاظ روشی از نوع پژوهش کمی است؛ به پژوهش کمی، اثبات‌گر نیز گفته می‌شود. پژوهش‌گر اثبات‌گرا، دانش را از طریق گردآوری داده‌های عددی و مشاهده‌ی نمونه‌ها و سپس عرضه این داده‌ها به تحلیل عددی فراهم می‌کند. تکنیک یا روش مورد استفاده در بخش کمی، پیمایش است؛ در این نوع تحقیق هدف بررسی توزیع ویژگی‌های یک جامعه است. در پژوهش پیمایشی پارامترهای جامعه بررسی می‌شوند. پیمایش، روشی است برای بدست‌آوردن اطلاعاتی در باره دیدگاه‌ها، باورها، نظرات، رفتارها، انگیزه‌ها یا مشخصات گروهی از اعضای یک جامعه این روش آماری است که از راه انجام تحقیق و پژوهش علمی میسر می‌شود. این پژوهش از جهت ماهیت علی و تبیینی است؛ در این‌گونه تحقیقات کشف علت‌ها یا عوامل بروز یک رویداد یا حادثه یا پدیده مورد نظر است؛ بنابراین، پس از آنکه واقعه‌ای روی داد، تحقیق درباره آن شروع می‌شود. در اینجا محقق در متغیرها دخل و تصرفی

جنسی از نظر اجتماعی به رسمیت شناخته شده و پسندیده بین دو نفر بزرگسال (۸). خانواده در روم قدیم تابع اصول مذهبی بوده و هر خانواده، خدایان بخصوصی داشته، اعضای خانواده علاوه بر زنان متعدد، غلامان و کنیزان و بندگان نیز بودند و مجموعه این افراد، خانواده در روم قدیم را تشکیل می‌دادند. خویشاوندی در تمدن روم قدیم فقط در میان مردان معنا داشت و در میان زنان اصلاً معنایی مردان علاوه بر اینکه رئیس خانواده بودند بلکه پس از مرگ نیز به عنوان خدای خانواده مورد پرستش و عبادت قرار می‌گرفتند. نداشت و قرابت به صورت همخونی بوده است، قرابت حقوقی بین آنها برقرار نبوده است. بنابر این نظام خانوادگی پدرسالاری بوده و متکی بر اصول مذهبی رایج در عصر آنها بوده است (۹). خانواده در یونان قدیم بر اساس مذهب بوده نه بر اساس علاقه و عاطفه. خانواده مجموعه‌ای بوده که اجداد و نیاکان واحدی را می‌پرستیدند به عبارت دیگر کسانی که نیاکان واحدی داشتند یک خانواده را تشکیل می‌دادند (۱۰). گسترش خانواده فقط با اولاد ذکور بوده و در نتیجه زنانی که عقیم یا دختر زای بودند به شدت از خانواده طرد می‌شدند. نتیجه چنین تفکری در جامعه، رواج فرزند خواندگی بوده است. نظام خانوادگی پدرسالاری بوده است. در اروپا نیز نهاد خانواده دارای تحولات بسیاری بوده است (۱۱)؛ نهاد خانواده در سطح جهانی تحت تأثیر تحولات اجتماعی دهه‌های گذشته با تغییرات، چالش‌ها، مسائل و نیازهای جدید و متنوع شدن نظام‌های خانواده مواجه شده است (۱۲). پاره‌ای از این تحولات موجب زلزله و ناپایداری موقعیت خانواده شده است، کاهش سطح تمایل از دواج، افزایش آمار جدایی و طلاق و شکل‌گیری روابط نابسامان از جمله آثار آسیب‌دیدگی خانواده جوامع امروزی است (۱۳). خانواده‌های تهرانی نیز اغلب دغدغه معیشت و مسکن دارند و بیش از آن که به دنبال رعایت حقوق و مسئولیت‌های شهروندی خود باشند اولویت را به اقتصاد داده‌اند و این قلنون‌شکنی‌ها در ترافیک، مترو، خریدکردن و سایر مسائل مبتلابه نشان از ناامنی ذهنی شهروندان برای تأمین معیشت و نیز نبود حس مسئولیت‌پذیری برای همدیگر است (۱۴). در این میان

برای جامعه نامعلوم در سطح خطای ۵ درصد برای تعیین نمونه استفاده شد. براساس فرمول کوکران از هر پهنه ۴۰۰ نفر که شامل هر منطقه ۲۰۰ نفر می‌باشد، به عنوان نمونه انتخاب شدند. بنابراین مجموع نمونه پژوهش حاضر برای ۳ پهنه شهر تهران ۱۲۰۰ بود. روش نمونه‌گیری برای انتخاب نمونه آماری، احتمالی از نوع در دسترس بود که در این شیوه شهروندانی که در هنگام پرکردن پرسشنامه در دسترس بودند به صورت تصادفی انتخاب شدند. روش‌های گردآوری اطلاعات پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و میدانی بود. در خصوص گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای-اسنادی و جهت جمع‌آوری اطلاعات برای تأیید یا رد فرضیه‌های پژوهش از روش میدانی استفاده شد. در تحقیق حاضر جهت جمع‌آوری اطلاعات برای پی‌ریزی مبانی کلی تحقیق همچون تعریف، عوامل، ابعاد، ضرورت‌ها، نظریه‌ها و نیز متغیرهای تحقیق از مطالعات کتابخانه‌ای مانند مقالات و کتب لاتین و فارسی و آمار و اطلاعات استفاده می‌شود. روش کتابخانه‌ای روشی کیفی است که پژوهشگر تلاش می‌کند با استفاده نظام‌مند و منظم از داده‌های اسنادی به کشف، استخراج، طبقه‌بندی و ارزیابی مطالب مرتبط با موضوع پژوهش خود اقدام نماید. همچنین در بخش دوم، از روش میدانی استفاده شد؛ در این روش محقق مدتی در میان جامعه مورد تحقیق خود زندگی کرده یا بصورت مقطعی وارد میدان شده و به تحقیق درباره موضوعی خاص در آن محیط می‌پردازد. محقق هیچگونه دستکاری در محیط انجام نمی‌دهد، بلکه بدون هیچ دخالتی در جریان طبیعی رویدادها تا آنجایی که می‌تواند اطلاعات جمع‌آوری می‌کند. تجزیه و تحلیل داده‌های این تحقیق در دو سطح توصیفی و استنباطی بود. در سطح توصیفی به توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و متغیرهای مستقل و وابسته با آماره‌هایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین، میانه، انحراف معیار پرداخته شد. در بخش دوم برای آزمون فرضیه‌ها از رگرسیون چندمتغیره استفاده شد. نرم‌افزار مورد استفاده هم Spss.26 بود.

نداشته، اساساً حضور ندارد و آنها را نمی‌شناسد، بلکه تحقیق علی را انجام می‌دهد تا این متغیرها و عواملی را که باعث بروز واقعه شده است؛ شناسایی کند. مطالعه تبیینی برای بدست آوردن اطلاعات در مورد ارتباط میان علت و نتایج حاصل از شواهد است. تحقیق حاضر به لحاظ هدف، پژوهشی کاربردی است؛

نهاد خانواده: در پژوهش حاضر نهاد خانواده با ۹ سؤال به صورت محقق ساخته سنجیده شد و شامل این سئوال‌ها بود: اعضای خانواده ما متأثر از پدر در خانواده نسبت به یکدیگر تعهد دارند، تعهد در خانواده متأثر از مادر خانواده موجب ارتقای مهربانی و عشق می‌شود، تعهد اعضای خانواده به علت مطالعه کتاب موجب اعتماد بیشتر به یکدیگر می‌شود، با آموزش‌های مدرسه‌ای یاد گرفتیم که در حل مشکلات خانواده با همدیگر همکاری کنیم، متأثر از آموزش‌های رسانه‌هایی نظیر تلویزیون تقسیم کار در خانه ما براساس مشورت است، با یادگرفتن از آموزش‌های دوران مدرسه اعضای خانواده در مراسمات خانوادگی با همدیگر همکاری می‌کنند، با آموزش‌های خانواده در رسانه‌ها ما به یکدیگر در خانواده کمک می‌کنیم، با یادگرفتن آموزش‌های یادگرفته شده از مدرسه اعضای خانواده با هم صادقانه حرف می‌زنند و با آموزش‌های تلویزیونی اعضای خانواده در هر موقعیتی بهم دیگر اعتماد دارند.

اخلاق شهروندی: در پژوهش حاضر اخلاق شهروندی با ۸ مؤلفه سنجیده می‌شود و مجموعاً دارای ۲۴ سؤال به صورت محقق ساخته است. این مولفه‌های عبارتند از: وطن‌دوستی، رعایت قوانین و حقوق دیگران، مسئولیت‌پذیری، مشارکت اجتماعی، زیست مسالمت‌آمیز، تحمل دیدگاه‌های مختلف، توجه به رفاه عمومی، و نوع دوستی.

جامعه آماری تحقیق کلیه افراد بالای ۱۸ سال تا ۶۵ سال ساکن تهران بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای دو مرحله‌ای است بدین صورت که ابتدا تهران را به سه پهنه شمال، جنوب و مرکز، تقسیم‌بندی کرده و سپس از هر پهنه دو منطقه را انتخاب می‌کنیم. باتوجه به سیال بودن آمار شهروندان بالای ۱۸ سال (به علت جابجایی، مهاجرت) در مناطق تهران، از فرمول کوکران

یافته‌ها

مطلوب ($P < 0.005$) و ضریب تأثیر نیز مثبت است ($\beta = 0.728$)؛ بنابراین می‌توان گفت نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی تأثیر معنی‌دار و مثبت دارد.

نتایج مربوط به ضریب همبستگی و سطح معنی‌داری تأثیر نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی در جدول ۱ آمده

جدول ۱- نتایج ضریب همبستگی بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی

Model	ضریب همبستگی پیرسون	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	تخمین خطای استاندارد	آزمون دوربین-واتسون	سطح معنی‌داری
رابطه بین متغیرها	۰/۷۲۸	۰/۵۳۰	۰/۵۲۱	۱/۲۸۷۶۷	۱/۵۴۶	۰/۰۰۰

جدول ۲- آزمون تحلیل واریانس بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی

مدل	جمع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی‌داری
نهاد خانواده و اخلاق شهروندی	بین گروهی ۱۱۶۳۰۰/۰۰۲	۱	۱۱۶۳۰۰/۰۰۲	۱۳۴۸/۲۳۸	۰/۰۰۰
	درون گروهی ۱۰۳۳۴۰/۳۹۵	۱۱۹۸	۸۶/۲۶۱		
	جمع ۲۱۹۶۴۰/۳۹۷	۱۱۹۹			

جدول ۳- نتایج تحلیل رگرسیون تأثیر نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی

مدل	ضرایب غیراستاندارد		t	سطح معنی‌داری
	خطای استاندارد	ضرایب استاندارد		
مقدار ثابت	۳۴/۳۶۲	۱/۲۶۶	۲۵/۰۸۸	۰/۰۰۰
نهاد خانواده	۱/۵۳۱	۰/۰۴۲	۳۶/۷۱۸	۰/۰۰۰

بحث

نتایج مربوط به آزمون فرضیه اول نشان داد؛ سطح معنی‌داری برای تأثیر نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی مطلوب و ضریب تأثیر نیز مثبت است؛ بنابراین می‌توان گفت نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی تأثیر معنی‌دار و مثبت دارد. به عبارت بهتر، هرچقدر نقش نهاد خانواده بیشتر می‌شود، اخلاق شهروندی نیز توسعه می‌یابد. این یافته همسو با یافته‌های میلیگان (Milligan) و همکاران (۲۰۲۱) (۲) و میلیگان (Biagioli) و همکاران (۲۰۱۸) (۹) همسو بود. در تبیین باید گفت به واقع در محیط شهر تهران، خانواده‌ها نقش مهمی در آموزش افراد دارند اما مسائل و مشکلات اقتصادی بسیاری از خانواده‌ها باعث شده تا اساساً خودشان در بسیاری از موارد در زندگی روزمره نتوانند حقوق دیگران را رعایت کنند. به نظر می‌رسد یکی از روشهای کارساز در اجرایی نمودن این هدف، مساعد نمودن زمینه فراهم آوردن شرایط مشارکت فعال همه اقشار در همه سنین، خصوصاً در سنین کودکی قبل از دبستان است (۹). در این دوران

است. مطابق نتایج جدول ۱ مشاهده می‌شود سطح معنی‌داری ارتباط بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی مطلوب است؛ بنابراین بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی رابطه معنی‌دار وجود دارد. همچنین ضریب همبستگی بین نهاد خانواده با اخلاق شهروندی مثبت است ($r = 0.728$) بنابراین بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی ارتباط مثبت وجود دارد. مقدار ضریب تعیین نیز ($r^2 = 0.530$) آمده است که نشان می‌دهد ۵۳ درصد تغییرات اخلاق شهروندی توسط نهاد خانواده تبیین می‌شود.

نتایج حاصل از جدول ۲ حاصل از آزمون تحلیل واریانس نیز نشان داد که مقدار F در رابطه بین نهاد خانواده و اخلاق شهروندی در سطح خطای ۰/۰۰۵ معنی‌دار است که نشان می‌دهد متغیر مستقل از قدرت تبیین بالایی برخوردار است و قادر است به خوبی تغییرات متغیر وابسته را تبیین نماید. نتایج حاصل از معادله رگرسیونی در جدول ۳ نیز نشان داد سطح معنی‌داری برای تأثیر نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی

کارکردهای خانواده به رغم تغییرات و متنوع‌سازی در جامعه مدرن همچنان در تعامل با سایر نهادها قرار دارد (۲). بنابراین می‌تواند به بهترین نحو در این زمینه عمل نماید. همانطور که نتیجه فرضیه اول نشان داد، هرچقدر نقش و جایگاه خانواده افزایش یابد اصول اخلاق شهروندی نیز در افراد و فرزندان بیشتر نهادینه‌سازی خواهد شد.

پیشنهادها

باتوجه به این که نتیجه پژوهش نشان داد نهاد خانواده بر اخلاق شهروندی تأثیر مثبت دارد، پیشنهاد می‌شود، به منظور ارتقای اخلاق شهروندی در محلات تهران خانواده‌های معتقد اقدام به تشکیل گروه‌های همیاری و همکاری در محلات نمایند تا سطح تعامل و توانایی ساکنین محلی برای حل مسائل اجتماعی با محوریت رعایت حقوق هم‌دیگر افزایش یابد.

محدودیت‌ها

هر پژوهش اجتماعی با انواع محدودیت‌ها و مسائلی روبرو است به طوری که محدودیت‌ها جزء لاینفک پژوهش‌های اجتماعی است و این پژوهش نیز این قاعده مستثنی نیست. محقق در این پژوهش با این محدودیت‌ها روبرو بود: قلمرو مکانی پژوهش حاضر دارای وسعت زیاد و ناهمگنی بود بنابراین دسترسی محقق به مناطق مورد تحقیق با مشکلات و مسائلی همراه بود. فرایند پژوهش دارای هزینه‌های زیاد و متنوعی بود بنابراین هزینه‌های پژوهش در طول اجرا برای محقق موجب محدودیت‌هایی شده بود.

نتیجه‌گیری

مجموعاً باید گفت اخلاق شهروندی در کلان‌شهری نظیر تهران بیش از پیش اهمیت می‌یابد. در واقع اخلاق شهروندی، اصولی است که سبب رعایت حقوق فردی و اجتماعی و تکلیف نسبت به دیگران، پیروی از قوانین و مقررات اجتماعی، احساس مسئولیت نسبت به هم‌نوعان و ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی در همهٔ صحنه‌های تلاش و فعالیتهای گوناگون می‌گردد، ملکه

حساس رشد می‌توان اخلاق شهروندی را به نیکی به آنها آموزش داد و در مراحل بعدی زندگی، نتایج درخشان آن را شاهد بود. کودک قبل از دبستان و مسأله تربیت او درخانه دنیای امروز از پیچیدگی خاصی برخوردار است و هر روز براین پیچیدگی افزوده می‌شود (۱۰). برای اینکه پیچیدگی و تحول بر انسان غالب نشود او مجبور است که به شیوه‌های تربیتی خویش بیشتر بپردازد و الگوی مناسبی را در این میان برگزیند. اخلاق شهروندی عبارت است از: مجموعه‌ای از مبانی و معیارها، بایدها و نبایدها و هنجارهایی که بر رفتار، اعمال، روابط و مناسبات اجتماعی شهروندان حاکم است و به لحاظ اهمیت از موضوعات مهم زندگی شهروندان محسوب می‌شود که با گذشت زمان و در نتیجه پیشرفت علوم و فناوری‌های جدید و ترویج فرهنگ‌های مختلف و نیز رشد شهرنشینی و آشکار شدن نیازهای جدید مادی و معنوی انسان، ضرورت آن بیشتر احساس می‌شود (۱۱). به نظر می‌رسد خانواده‌هایی که در شهر تهران خود هر روز با مسائل و مشکلات اجتماعی-اقتصادی دست و پنجه نرم می‌کنند چندان در آموزش اصول اخلاق شهروندی موفق نخواهند بود. بر همین اساس در شهری مثل تهران نیازمند وجود نهادهایی نظیر شهرداری با آموزش‌های شهروندی هستیم تا بتوانیم این اصول را نهادینه‌سازی کنیم (۱۲). مدرنیته عبارت است از انتقال جامعه از وضعیت مبتنی بر منزلت (پایگاه) به جامعه مبتنی بر قرارداد. بر همین اساس خانواده در مدرنیته حاضر، نقش خود را کمی از دست داده است (۱۴). این موضوع باعث می‌شود تا زمینه آموزشی خانواده در پرورش اصول اخلاق شهروندی کمتر مشهود باشد بنابراین خانواده در تعامل با سایر نهادهای واسط می‌تواند اصول اخلاق شهروندی را نهادینه سازد (۹). بر همین اساس می‌توان گفت بسیاری از زمینه‌های آموزشی خانواده در جامعه مدرن به نهادهای مدنی رسمی و غیررسمی واگذار شده است و در حالیکه اتفاقاً خانواده در این نهادها هم حضور دارد (۵). مثلاً در مدرسه به عنوان نهادی آموزشی، پیوند تنگاتنگ خانواده می‌تواند اثربخشی آموزش‌ها را بیشتر نماید (۱۳). بنابراین مشاهده می‌شود نقش‌ها و

distribution and characteristics of international medical graduates in family medicine in the United States: a cross-sectional study. *BMC Fam Pract*. 2019;20(1):47.

11. Baldwin C, Greason M. Micro-citizenship, dementia and long-term care. *Dementia (London)*. 2016;15(3):289-303.

12. Wo SR, Largent EA, Brosco J, Rosenberg AR, Goodman KW, Lantos JD. Should Foreigners Get Costly Lifesaving Treatments in the United States? *Pediatrics*. 2018;142(5):e20180175

13. Lovelock K, Martin G. Eldercare work, migrant care workers, affective care and subjective proximity. *Ethn Health*. 2016;21(4):379-96.

14. Sand G, Gruber S. Differences in Subjective Well-being Between Older Migrants and Natives in Europe. *J Immigr Minor Health*. 2018;20(1):83-90.

نفسانی و صفت پایدار شهروند را تشکیل می‌دهد. در مرحله اول این خانواده‌ها هستند که می‌توانند بر اخلاق شهروندی تاثیرگذار باشند. باتوجه به اجتماعی‌شدن اولیه در خانواده، بنابراین نقش خانواده در توسعه اخلاق شهروندی محوری است. همانطور که نتایج نشان داد هرچقدر نقش خانواده بیشتر می‌شود، توسعه اخلاق شهروندی نیز بیشتر می‌شود. خانواده‌ها به عنوان یک جامعه کوچک زمینه مناسبی برای تمرین رعایت حقوق دیگران هستند.

References

1. Verbunt E, Luke J, Paradies Y, Bamblett M, Salamone C, Jones A, Kelaher M. Cultural determinants of health for Aboriginal and Torres Strait Islander people - a narrative overview of reviews. *Int J Equity Health*. 2021;20(1):181.
2. Milligan E, West R, Saunders V, Bialocerkowski A, Creedy D, Rowe Minniss F, Hall K, Vervoort S. Achieving cultural safety for Australia's First Peoples: a review of the Australian Health Practitioner Regulation Agency-registered health practitioners' Codes of Conduct and Codes of Ethics. *Aust Health Rev*. 2021;45(4):398-406.
3. Nemecek D, Sebelesky C, Woditschka A, Voitl P. Overweight in children and its perception by parents: cross-sectional observation in a general pediatric outpatient clinic. *BMC Pediatr*. 2017;17(1):212.
4. Pennycook G, Rand DG. The Psychology of Fake News. *Trends Cogn Sci*. 2021;25(5):388-402.
5. Philipsborn RP, Sorscher EA, Sexson W, Evans HH. Born on U.S. Soil: Access to Healthcare for Neonates of Non-Citizens. *Matern Child Health J*. 2021;25(1):9-14.
6. Hauser SL, Johnston SC. Scientific literacy and the media. *Ann Neurol*. 2011;69(3):A9-10.
7. Dupuis SL, Kontos P, Mitchell G, Jonas-Simpson C, Gray J. Re-claiming citizenship through the arts. *Dementia (London)*. 2016;15(3):358-80.
8. Dake FAA, Fuseini K. Registered or unregistered? Levels and differentials in registration and certification of births in Ghana. *BMC Int Health Hum Rights*. 2018;18(1):25.
9. Biagioli V, Prandi C, Nyatanga B, Fida R. The Role of Professional Competency in Influencing Job Satisfaction and Organizational Citizenship Behavior Among Palliative Care Nurses. *J Hosp Palliat Nurs*. 2018;20(4):377-384.
10. Duvivier RJ, Wiley E, Boulet JR. Supply,